

Daarmee was niemand gediend. Dit nam niet weg, dat hij duidelijk stelling nam in een discussie die ook binnen de katholieke kerk met grote heftigheid werd gevoerd. *Rerum Novarum* keerde zich namelijk ondubbelzinnig tegen die katholieken die de opdracht van de kerk beperkt wilden zien tot het strikt religieuze terrein, alsmede tegen hen die de charitas een voldoende adequaat middel beschouwden om de maatschappelijke ellende van de arbeiders te bestrijden en dus tegen staatsbemoeienis waren. Om deze groepen niet tegen zich in het harnas te jagen moest de paus zeer behoedzaam opereren. De tekst van *Rerum Novarum* is op een aantal punten zo algemeen en zo vaag, dat hij zeer wel in een sociaal-conservatieve zin geïnterpreteerd kan worden. Zo'n interpretatie ligt nog meer voor de hand, wanneer men - zoals in de vorige paragraaf geschiedde - de algehele context van het magisteriële spreken van Leo XIII daarbij betreft. Het is derhalve niet enkel aan de wordingsgeschiedenis te wijten, dat de encycliek op een aantal onderdelen 'nog gekleed gaat in de dracht van voorbije tijden'.¹⁴

Bij die wordingsgeschiedenis¹⁵ waren in elk geval twee groepen personen meer direct betrokken. Dat was allereerst de *Union Catholique d'études sociales et économiques*, ook bekend onder de naam *Union de Fribourg*.¹⁶ Initiatiefnemer tot deze internationaal samengestelde studiegroep van theologen, filosofen en sociaal geëngageerde katholieke politici was bisschop Gaspard Mermillod van Lausanne/Genève, die zetelde in Fribourg. Tussen 1885 en 1891 organiseerde hij een aantal besloten bijeenkomsten over thema's als de organisatie van de arbeid (arbeidsduur, zondagsrust, arbeidsloon), het eigendomsrecht en de grenzen daarvan, de verschillende vormen van beroepsorganisatie voor arbeiders enz. Gedachtenuitwisseling en meningsvorming gingen tijdens deze bijeenkomsten hand in hand. De uitkomsten ervan werden steeds ook aan Leo XIII medegedeeld. Daarbij liet Mermillod nooit na de paus erop te wijzen, dat een openlijke pauselijke stellingname ten aanzien van deze zaken dringend gewenst was. In het voorjaar van 1890 achtte de paus de tijd rijp voor een sociale encycliek, waarin een aantal denkbeelden zoals die sedert ongeveer 1850 in verschillende Europese landen

14. H. van Munster, 'Over nieuwe toestanden' in: *1-2-1-Informatiebulletin* 19 (1991) 388.

15. Vgl. voor de wordingsgeschiedenis van *Rerum Novarum*: G. Antonuzzi, *L'encyclica Rerum Novarum, Testo autentico e redazioni preparatorie dai documenti originali*, Roma 1957. Voorts J. Racine 'Rerum Novarum en zijn ontstaansgeschiedenis' in *Communio* 6 (1981) 127-138 en H. Sorgenfrei, *Die geistesgeschichtliche Hintergründe der Sozialenzyklika Rerum Novarum*, Heidelberg 1970. Onlangs verscheen *Adolf Kolping. Für ein soziales Christentum*, Freiburg 1991, waarin Chr. Feldmann ingaat op Kolpings 'Gesellenvereine' en hun betekenis voor de totstandkoming van *Rerum Novarum*.

16. Vgl. hiervoor Ph. Levillain, *Albert de Mun. Catholicisme français et catholicisme romain du Syllabus au Railllement*, Rome 1983, 938-942.